

Oláh Szabolcs

szabolcs.olah99@gmail.com

(SZTE BTK, Történelem mesterszakos hallgató)

Az 1921. évi vitézavatás során avatott vitézek katonai összetétele

The Military Composition of Those Knighted in the 1921 Vitézavatás

Abstract

The Vitézi Rend was a newly established organization during the Horthy era, founded by Miklós Horthy of Nagybánya. According to the current state of research on the Horthy era, over 27,000 individuals can be counted as members of the Vitézi Rend throughout this period, who were inducted during knighthood ceremonies. The Vitézek (knights) were represented across all layers of Hungarian society and strived to be present in every area of life. Given these factors, an important question arises: how did the number of knights grow, what proportion came from the Hungarian Royal Honvéd Army, and what military background did the members have. The aim of my research is to reconstruct the list of individuals knighted in 1921, so that I can examine their military composition. In my analysis, I scrutinized, among other aspects, the former ranks of the knights, their awards, and whether they met the established criteria.

Keywords

Horthy era, Order of Vitéz, knighthood ceremony, faleristics

Bevezetés

A Vitézi Rend a Horthy-kor egy új intézménye volt, melynek alapítójának vitéz nagybányai Horthy Miklós tekinthető. A Vitézi Rend állományába jelentkező személyek a vitézavatások során váltak a szervezet tagjává, mely pillanattól kezdve járt nekik a „vitéz” jelző és a „nemzetes úr” megszólítás, illetve számos állam által nyújtott kedvezmény.¹

Tanulmányomnak nem célja a Vitézi Rend hiánytalan és mindenre kiterjedő történetének bemutatása, hanem az 1921. augusztus 21-én lezajlott vitézavatás során avatottak katonai összetételének vizsgálata. A kutatás egy vitézavatásra történő szűkítését az indokolja,

¹ A Vitézi Intézmény kis kátéja 1921. 10., A Vitézi Rend kis kátéja 1934. 68–71.

hogy ezidáig egy konkrét vitézavatás esetében se tettek kísérletet az akkor avatott személyek közelebbi megvizsgálására.

Tanulmányom első részében ismertetem a témával kapcsolatos forrásadottságokat és a felmerülő sarkalatos nehézségeket. Ezt követően prezentálom a Vitézi Rend létrejöttét és az 1921-ben érvényben lévő felvételi kritériumokat, illetve bemutatom az 1921-es ünnepélyes vitézavatás menetét. A művem értelmezéshez szükséges alaptudás lefektetését követően vázolom a vizsgálatomat és annak eredményeit. Végül összegzem a fontosabb konklúziókat, melyek megállapításra kerültek.

Forrásadottságok

A levéltári források mértéke a Vitézi Rend esetében igen hiányos és vegyes állapotú, mivel az Országos Vitézi Szék iratanyagának tekintélyes része Budapest ostromakor megsemmisült.² Az iratállomány egy másik jelentős hányadának pedig nyoma veszett, ugyanis az Országos Vitézi Szék 1944. november 8-án még vitéz Csukonyi Ferenc vezetése alatt Barbacsra települt, ahonnan 1945. május 25-én már vitéz Benkő Béla vezérőrnagy irányítása alatt Ausztriába távozott.³ A nagyarányú forráspusztulásból és eltűnéseiből adódóan csak korlátozott számban maradtak fenn központi akták, melyek között sajnos nem található meg az 1921-ben avatottak névsora. Ebből következik az, hogy az 1921. augusztus 21-én megtartott első ünnepélyes vitézavatás során avatottak névsorát csak rekonstruálni lehet a fennmaradt iratok, a korabeli „vitézi” kiadványok és a kortárs sajtó segítségével.

A korabeli sajtó esetében a legtöbb országos és vármegyei terjesztésű lap is hírt adott az 1921-es ünnepélyes központi vitézavatásról, azonban csak kevés közölt teljes (a lap által annak gondolt) vagy részleges névsorokat. A névsor összeállításának szempontjából a legfontosabb korabeli sajtótermékeknek a *Magyarság*, az *Uj Barázda*, a *Pesti Hirlap*, *Az Est* és a *Budapesti Közlöny* volt. Ezek közül a *Budapesti Közlöny* kivételével mindegyik közölt névsort már 1921-ben, míg a *Budapesti Közlöny* csak 1925-ben. A közölt listák minden esetben hiányosak és több ponton is hibásak voltak. Megjegyzendő, hogy míg a *Magyarság*, az *Uj Barázda*, a *Pesti Hirlap* és *Az Est* közvetlenül az avatást követően közölte a felavatottak neveit, addig a *Budapesti Közlöny* csak 1925-ben. Ennek oka, hogy a *Budapesti Közlöny*ben a Vitézi Rend által leadott hivatalos névsor került publikálásra, azonban ismeretlen okokból a Vitézi Rend csak 1925-ben érezte szükségességét, hogy közzétegye az avatott vitézek névsorát. Emellett fontos kiemelni, hogy ezzel egyidejűleg a legtöbb információt is a *Budapesti Közlöny* tartalmazza, azonban a

² TÁTRAI 2000. 63.

³ TÁTRAI 2000. 63, TÓTH 2022. 64–65.

késői közzététel miatt az 1925 előtt kilépett vagy törölt személyek nevei már nem kerültek feltüntetésre. A többi lap esetében nem felderíthető okokból, de több nevet kihagytak, illetve egy-két személy nevét rosszul közölték.⁴

A korabeli kiadványok közül elsődlegesen a vitézek neveit és adatait tartalmazó, a Vitézi Rend által kiadott könyvek, illetve a királydaróczi Daróczy Zoltán által, a *Magyar Katonai Közlöny*ben publikált tanulmánya a legfontosabbak. A „vitézi” kiadványok közül az 1927-es és 1928-as *Vitézek évkönyve*, az 1931-es *A tízéves Vitézi Rend 1921–1931* és az 1939-es *Vitézek Albuma* használható az adatoknál, mint elsődleges forrás lehetőségek. Azonban e kiadványok esetében is nagy az adathiány és a pontatlanság, így csak fokozott óvatossággal használhatóak. Ezeken kívül e kiadványok a korszak szellemében íródtak, így fokozott forráskritikát igényelnek.

Az első ünnepélyes vitézavatáshoz vezető út

A Vitézi Rend alapítójának és első főkapitányának vitéz nagybányai Horthy Miklós, Magyarország egykori kormányzója tekinthető.⁵ A Vitézi Rend „hivatalos” álláspontja alapján Horthy a szegedi időszaka során jutott arra az elhatározásra, hogy alapítani kell egy szervezetet, amely az első világháborúban hőstettet végrehajtott személyeket foglalja magába.⁶ Azonban a Vitézi Rend megalapítására csak az 1920. március 1-én bekövetkezett kormányzóvá választása után volt lehetősége Horthynak, akinek az elképzelését ekkor már széles körben ismerték.⁷

A fentiekből adódóan a Vitézi Rend kiépítése csak 1920. márciusa után indult el.⁸ Az első tárgyalások nagybányai Horthy Jenő országgyűlési képviselő és báró Pap Géza, a Magyar Földhitelintézetek Országos Szövetsége ügyvezető igazgatója között zajlottak le, amely tárgyalások során sikeresen kidolgozták a háborúban érdemeket szerző katonák földhöz juttatásának módját.⁹ A Horthy Jenő és Papp Géza közötti tárgyalások eredménye egy tervezet volt, amely megalapozta a Vitézi Rend alapjait és elővetítette a további tárgyalásokat.¹⁰

A Horthy Miklós elnöklete alatt 1920. június 21-én rendezett megbeszélésen dr. Börcsök Andor miniszteri osztálytanácsos került felkérésre, hogy a vitézi telkek körül felmerülő kérdéseket tisztázza, illetve megbízták, hogy szövegezze meg a vitézi telekről szóló

⁴ Például vitéz Molnár Endre nevét, hibásan vitéz Molnár Andrásnak közölték.

⁵ NÉGYESY 1999. 163.

⁶ *Vitézek Albuma* 1939. 17–18., HELLEBRONTH 1941. 9.

⁷ KEREPESZKI 2013. 13.

⁸ NÉGYESY 1999. 163.

⁹ HELLEBRONTH 1941. 9., NÉGYESY 1999. 164., KEREPESZKI 2013. 14.

¹⁰ *Vitézek Albuma* 1939. 18.

miniszterelnöki rendeletet.¹¹ E felkérést követően készült el a 6.650/1920. M.E. számú rendelet, amely a haditelkek (ügynevezett vitézi telkek) alapítását és adományozását tette lehetővé, így letéve a Vitézi Rend jogi alapját.¹² A rendeletet még ugyan abban az évben (1920) megerősítésre került, ugyanis az 1920. XXXVI. tc. 77. §-a hatályban fenntartotta.¹³

A törvényi háttér megteremtését a Vitézi Rend első tisztségviselőinek kinevezése követte, amikor 1920. szeptember 25-én széki gróf Teleki Pál miniszterelnök ellen jegyezte az Országos Vitézi Szék tagjainak kinevezését.¹⁴ Ekkor az alábbi személyek lettek az Országos Vitézi Szék tagjai (akik később az első nyolc törzskapitány lettek): szandai Sréter István tábornok, nemes Nagy Pál altábornagy, semjénfalvi Siménfalvy Tihamér ezredes, tapolylucskay és külkemezey Bánó Kálmán alezredes, bilkei Lipcsey Márton őrnagy, sepsibaconi Toókos Gyula őrnagy, boldogasszonyfai Igmándy-Hegyessy Géza testőrőrnagy, és nemes Magasházy László százados.¹⁵ További kinevezésben részesültek: dr. Barsy Aladár miniszterelnökségi osztálytanácsos, dr. Szecey József belügyminiszteri miniszteri tanácsos, dr. Mattyasovszky Miklós földművelésügyi miniszteri tanácsos, Tirczka Károly ezredes, dr. Börösök Andor igazságügyi miniszteri osztálytanácsos, Pap Géza, a Magyar Földhitel Intézetek Országos Szövetségének ügyvezető igazgatója és gálócsi Gálócsy Zsigmond főhadnagy, aki a Vitézi Rend (első) főszéktartója lett.¹⁶

A kinevezések mellett 1920. szeptember 25-én délután 4-kor a budai királyi Várpalota Mátyás termében Horthy Miklós elnökletével tartotta alakuló ülését az Országos Vitézi Szék.¹⁷ Ennek során került megalkotásra a Vitézi Rend szabályzata, amelyet Horthy még azon a napon ki is adott.¹⁸ A szabályzatban tisztázták a Vitézi Rend felépítését, a felvétel feltételeit, a leendő tagság jogait és felelősségeit, a vármegyei Vitézi Székek jogköreit és az esküszöveget.¹⁹

A Vitézi Rend jelentkezéssel kapcsolatos első hirdetménye a Budapesti Közlöny 1920. december 18-i számában jelent meg, mely közölte a felvétel kritériumait.²⁰ A felvételi kérelmek elbírálását az Országos Vitézi Szék 1921. március 18-án szabályozta, illetve elkezdte kiválasztani a megfelelő jelentkezőket.²¹ Az első tisztségviselők, a törzskapitányok 1921. május

¹¹ HELLEBRONTH 1941. 9., KEREPESZKI 2013. 14.

¹² Vitézek Albuma 1939. 19., NÉGYESY 1999. 164., TURBUCZ 2016. 115.

¹³ A Vitézi Rend kis kátéja 1934. 9., TÁTRAI 1997. 35.

¹⁴ Vitézek Albuma 1939. 19., HELLEBRONTH 1941. 10., FEKETE 2011. 19–20.

¹⁵ DARÓCZY 1921. 592–293., FEKETE 2011. 19–20.

¹⁶ Vitézek Albuma 1939. 19., HELLEBRONTH 1941. 10.

¹⁷ DARÓCZY 1921. 592–593., HELLEBRONTH 1941. 10., KEREPESZKI 2013. 17–18.

¹⁸ Vitézek Albuma 1939. 19., KEREPESZKI 2013. 17–18.

¹⁹ KEREPESZKI 2013. 18.

²⁰ SZÉCSY et al. 1931. 74., TÁTRAI 1997. 55.

²¹ Vitézek Albuma 1939. 18.

22-én tették le a vitézi esküjüket.²² Az eskü letételét követte az Országos Vitézi Szék június 25-én tartott ülése, ahol kinevezésre kerültek a törzskapitányok, meghatározásra kerültek a törzsszékek határai²³ és megállapították a törzskapitányok feladatköreit, illetve kinevezték az ideiglenes székkapitányokat.²⁴ A törzskapitányok kinevezésével és a törzsszékek felállításával került megalapításra a Vitézi Rend legnagyobb területi egysége.²⁵ Majd ezt követte az Országos Vitézi Szék 1921. július 14-i és augusztus 12-i ülése, ahol az ideiglenesen kinevezett székkapitányok és a vármegyei Vitézi Székek²⁶ vezetői kapták meg végleges kinevezésüket.²⁷

Felvételi kritériumok és a vitézek csoportosítása

Az Országos Vitézi Szék számos feltételt szabott a jelentkezőkkel szembe, hogy így szelektálhasson a felvételért folyamodók közül. A pozitív elbírálás érdekében a jelentkezőnek igazolni kellett, többek között²⁸ magyar állampolgárságát, családi és társasági életben való fedhetetlenségét, forradalmak idején tanúsított viselkedését, illetve első világháború során kiérdemelt kitüntetésait.²⁹ Az elvárások közül az elnyert kitüntetéseket kell leginkább kiemelnünk, mivel ezek mentén a Vitézi Rend kialakított egy megugrandó „vitézi mércét”. Az 1920-ban meghatározott mérték a legénységi állomány tagjai esetében az Arany Vitézségi Érem egyszeri, vagy az Ezüst Vitézségi Érem I. osztálya kétszeres kiérdemlése volt.³⁰ Főtiszteknél legalább a még legénységi állományban szerzett Arany Vitézségi Ére egyszeri, vagy az Arany Vitézségi Érem tisztek számára egyszeri, vagy az Osztrák Császári Vaskorona Rend III. osztálya egyszeri birtoklása volt.³¹ A törzstisztek és a tábornokok esetében az Osztrák Császári Lipót Rend lovagkeresztjének egyszeri megléte volt, „feltéve, hogy a kitüntetéseket személyes vitézségükkel érdemelték ki.”³²

A Vitézi Rend soraiba bár az Országos Vitézi Szék által kiszabott kitüntetés mércéje alapján kerülhettek (részben) be a felvételüket kérők, azonban voltak olyan tagok, akik nem

²² Vitézek Albuma 1939. 19., SZÉCSY et al. 1931. 81., TURBUCZ 2016. 116.

²³ Ekkor 8 törzsszéket állítottak fel, amely szám 1940-ig nem változott. 1940-ben a Romániától visszacapott területeken további kettő törzsszék került felállításra.

²⁴ Vitézek Albuma 1939. 19., NÉGYESY 1999. 165.

²⁵ Egy törzsszék területe több vármegyéből állt össze. A törzsszékek területe nem volt állandó, amelyet az mutat, hogy több esetben is változtak a területeik, különböző okokból.

²⁶ Egy vármegyei Vitézi Szék, egy adott vármegye területén működött. A vármegyei Vitézi Székek fennhatósága megegyezett az adott vármegye területével.

²⁷ SZÉCSY et al. 1931. 84–85.

²⁸ A felvétellel kapcsolatos összes feltétel a Vitézi Rend kis kátéjában olvasható.

²⁹ A Vitézi Intézmény kis kátéja 1921. 9–13., A Vitézi Rend kis kátéja 1934. 28–35.

³⁰ A Vitézi Intézmény kis kátéja 1921. 10.

³¹ A Vitézi Intézmény kis kátéja 1921. 10.

³² A Vitézi Intézmény kis kátéja 1921. 10., A későbbiekben kisebb módosításokat vezettek be, hogy minél nagyobb számú ember jogosulttá váljon a felvételre.

rendelkeztek a megfelelő (vagy semmilyen) kitüntetéssel, még is szabályos módon felvételre kerültek. Ez abból adódódott, hogy a vitézi cím örökölhető volt, így bizonyos személyek nem „vitézségük” alapján, hanem felmenőjüktől örökölve kerültek a Vitézi Rend soraiba.³³ E bekerülési mód alapján alakult ki az egyik csoportosítási elv, mely alapján a Vitézi Rend tagjait vitézekre (továbbiakban: érdemszerző) és várományosokra bonthatjuk. Érdemszerzőnek azon személyek voltak tekinthetők, akik az első világháború harcterein elkövetett hőstetteivel kiérdemelték a megfelelő kitüntetéseket és saját jogon kerültek felvételre.³⁴ Ezzel szemben várományosnak olyan embereket soroltak, akik érdemszerző felmenőjüktől örökölték a felvétel jogát.³⁵

A vitézek érdemszerzőre és várományosra való osztása mellett jelen kutatásom esetében a másik fontos csoportosítás, amikor a vitézeket tiszti- és legénységre osztjuk. E csoportosítás a fegyveres erőknél alkalmazott rendfokozatok mentén alakult ki. Tiszti vitéz az a rendtag volt, aki a katonai szolgálata során tiszti rendfokozatot ért el. Legénységi vitéznek pedig az a személy számított, aki nem ért el tiszti rendfokozatot a mindenkor magyar haderőben.

Az első ünnepélyes központi vitézavatás

Az első, a nyilvánosság előtt nyitott ünnepélyes és központi vitézavatásra 1921. augusztus 21-én került, a budai királyi várpalota várkertjének déli lejtőjén, az üvegház melletti lépcsőzet alján elterülő teraszon.³⁶ Az avatandók a teraszon, szembeforduló sorokban várakoztak, míg a lépcsőzet két íve közötti medence előtt került felállításra a díszemlvény (az úgynevezett „székely ház alá”), ahol a kormányzó és kísérete, illetve a kor előkelőségei helyezkedtek el.³⁷ A hozzátartozók a leendő vitézek által alkotott négyszög körül helyezkedtek el.³⁸

Horthy és kísérete kilenc órakor érkezett meg a helyszínre és ezt követően foglalták el helyüket a díszemlvényen.³⁹ A kíséret tagjai voltak többek között gróf Bethlen István miniszterelnök és kormányának miniszterei, illetve az Országos Vitézi Szék tagjai.⁴⁰ Emellett Horthy mellett foglaltak helyet Habsburg–Lotaringiai József főherceg és fia, Habsburg–

³³ A Vitézi Rend kis kátéja 1934. 68–71.

³⁴ A Vitézi Rend kis kátéja 1934. 68–71.

³⁵ A Vitézi Rend kis kátéja 1934. 68–71.

³⁶ SZÉCSY et al. 1931. 86–88., PEKÁR 1927. 160., FEKETE 2011. 32.

³⁷ SZÉCSY et al. 1931. 86–88., ANGELOVICS 2014. 15.

³⁸ „A vitézi rendet a véráztatta, felevény magyar földbe ültetem”. Uj Barázda, 1921. augusztus 23. 3., ANGELOVICS 2014. 15.

³⁹ Az első országos vitézavatás. Pesti Napló, 1921. augusztus 23. 5., ANGELOVICS 2014. 15.

⁴⁰ SZÉCSY et al. 1931. 88., ANGELOVICS 2014. 15.

Lotaringiai József Ferenc főherceg is.⁴¹ Ezentúl megjelent és a díszemelvényen foglalt helyet Csernoch János bíboros, a többi keresztény egyházak vezetői és a nemzetgyűlés tagjai.⁴²

A kormányzó megérkezését követően vette kezdetét a P. Zadravecz István tábori püspök által celebrált tábori mise.⁴³ Zadravecz tábori püspököt Melles Emil görögkeleti esperes követte, majd Rafay Sándor evangélikus püspök és Keresztesi Sámuel református esperes mondták el áldó imáikat.⁴⁴ Ezt követően Horthy a főhercegekkel, a miniszterekkel és az Országos Vitézi Szék tagjaival átvonult az avatási emelvényhez, melyen egy asztal volt, rajta az eskü-asztalterítő, az eskükönyv, a feszület és egy kehely.⁴⁵ Az avatás kezdetét harsonaszó jelezte, melyet követően Horthy elmondta ünnepi beszédét.⁴⁶ E beszédben Horthy számos politikai gondolata megmutatkozott, mint például: a trianoni békeszerződés, az elcsatolt területek miatt kialakult érzelmek és az első világháborús magyar szerepvállalás.⁴⁷ Az ünnepi beszéd alábbi soraiban domborodtak ki leginkább Horthy elképzelései: *„Szeretettel üdvözöllek benneteket, mint nagy és nehéz idők közepette fajunk legjobbjait. Melletteken a csillogó érdemrendek idegen országok harcairól beszélnek és egy sincs köztetek, akinek hőstette magyar helységnevéhez fűződne. Ez mutatja legjobban, hogy minket nem győztek le soha!”*⁴⁸

A beszédet követően vitéz Igmándy-Hegyessy Géza ügyvezető törzskapitány felolvasta az avatandók névsorát, ami után vitéz Gálócsy Zsigmond főszéktartó háromszor megkongatta az avatópajzsot az avató pallossal és a következőket mondta: *„Tisztelet adassék az igaz Istennek, akit a mi őseink Hadúrak neveztek.”*⁴⁹ A főszéktartó ezt követően vitéz Nagy Pálnak, a vitézek főkapitány helyettesének adta át az avató pallost, aki tovább adta Horthynak.⁵⁰ Ezt követően Nagy Pál felolvasta az eskü szövegét, melyet az avatandók utána mondtak.⁵¹ Az eskü letételét követően az avatandók soronként térdre ereszkedtek és Horthy az avató pallossal a jobb vállukat érintve azt mondta: *„Hadur nevében vitézzé ütlek.”*⁵² Az avatást követően Horthy minden tábornoknak személyesen feltűzte a vitézi nagyjelvényt, míg a többi újdonsült vitéznek

⁴¹ Vitézavatás a Várkertben. Pesti Hírlap, 1921. augusztus 23. 6., SZÉCSY et al. 1931. 88., FEKETE 2011. 32.

⁴² SZÉCSY et al. 1931. 88., ANGELOVICS 2014. 15.

⁴³ Vitézavatás – Hadur nevében. Az Est, 1921. augusztus 23. 3., FEKETE 2011. 32–33.

⁴⁴ Vitézek avatása. Magyarország, 1921. augusztus 23. 7., SZÉCSY et al. 1931. 88., FEKETE 2011. 32–33.

⁴⁵ SZÉCSY et al. 1931. 88–90., FEKETE 2011. 32–33., ANGELOVICS 2014. 15–16.

⁴⁶ DARÓCZY 1921. 593., SZÉCSY et al. 1931. 88–90., KEREPESZKI 2013. 44.

⁴⁷ KEREPESZKI 2013. 44.

⁴⁸ Vitézek Albuma 1939. 9.

⁴⁹ SZÉCSY et al. 1931. 90., FEKETE 2011. 35.

⁵⁰ SZÉCSY et al. 1931. 90., KEREPESZKI 2013. 45.

⁵¹ SZÉCSY et al. 1931. 90., FEKETE 2011. 35.

⁵² FEKETE 2011. 35.

a területileg illetékes törzskapitány tűzte fel.⁵³ Az ünnepséget végül a Himnusz zárta.⁵⁴ Ezt követően délben, a tiszti kaszinóban egy „vitézi áldomás”-ra került sor.⁵⁵

Mennyi vitéz került avatásra 1921. augusztus 21-én?

A kutatásom során a legkardinálisabb kérdésnek az ekkor avatott vitézek száma tekinthető. Ebből adódóan első dolgom a névsor összeállítása, majd a vitézek adatainak felkutatása volt. E feltárás során derült fény arra, hogy nem létezik egy biztos és széles körben elfogadott létszám, illetve névsor sem. Ennek oka, hogy a kortárs források mindegyike más-más számadatot és névsort közöltek, így a szakirodalmanként is eltérnek a közölt adatok.

A sajtó esetében az *Uj Barázda* 6 tiszti és 138 legénységi vitézt jegyzett név szerint,⁵⁶ a *Pesti Hirlap* 67 tiszti vitéz nevét tüntette fel,⁵⁷ a *Magyarság* 67 tiszti vitézt írt név szerint és megemlített 6 legénységi telekadományozást,⁵⁸ míg *Az Est* 67 tiszti vitézt tudósított név szerint és megemlítette, hogy további 140 legénységi vitéz is avatásra került.⁵⁹ A *Budapesti Közlöny* hasábjain pedig a Vitézi Rend név szerint 60 tiszti és 134 legénységi avatású vitézt, illetve 3 vitézzé nyilvánított legénységi vitézt közölt.⁶⁰ Külön vitézzé avatott és vitézzé nyilvánított személyekről, csak a *Budapesti Közlöny* írt, amely azért fontos, mivel különbség van a kettő „bekerülési mód” között. Vitézzé avatni csak élő, a helyszínen megjelent személyeket lehetett, míg vitézzé nyilvánítani olyan embereket lehetett, akik a vitézavatás előtt elhunytak.

A Vitézi Rend gondozásában megjelent korabeli kiadványok közül csak az 1928-as *Vitézek évkönyve* közölt külön számadatot, azonban csak a tiszti vitézek esetében, mely szerint 61 fő és 1 hősi halott került avatásra.⁶¹ Daróczy pedig tanulmányában 64 tiszti és 138 legénységi avatotról érkezett.⁶² A modern szakirodalomban három féle adattal lehet többségében találkozni. Az egyik számadat 204 vitézről érkezik (61 tiszti és 143 legénységi),⁶³ a második 205 főt jegyez (61 tiszti és 144 legénységi),⁶⁴ míg az utolsó 231 személyről számol be (51 tiszti

⁵³ FEKETE 2011. 35.

⁵⁴ SZÉCSY et al. 1931. 91.

⁵⁵ SZÉCSY et al. 1931. 91., FEKETE 2011. 35.

⁵⁶ „A vitézi rendet a véráztatta, felevény magyar földbe ültetem”. *Uj Barázda*, 1921. augusztus 23. 3.

⁵⁷ Vitézavatás a Várkertben. *Pesti Hirlap*, 1921. augusztus 23. 6.

⁵⁸ Vitézek avatása. *Magyarság*, 1921. augusztus 23. 7.

⁵⁹ Vitézavatás – Hadur nevében. *Az Est*, 1921. augusztus 23. 3.

⁶⁰ *Budapesti Közlöny*, 1925. március 4. 1–2.

⁶¹ PEKÁR 1928. 302.

⁶² DARÓCZY 1921. 596–600.

⁶³ TÁTRAI 1997. 58., FEKETE 2011. 32.

⁶⁴ KEREPESZKI 2013. 121., ANGELOVICS 2014. 23.

és 180 legénységi).⁶⁵ Jól látható mind a korabeli források, mind a szakirodalom esetében is a pontatlanság és a Vitézi Rendbe való felvétel módjának tisztázásának hiánya.

Első feladatomban a megfelelő csoportok kialakítása volt. A vitézeket tiszti és legénységi állományba soroltam, majd e csoportokon belül megkülönböztettem az érdemszerzőket, a vitézzé nyilvánítottakat és a várományosokat. A kutatás jelenlegi állása alapján összesen 207 főről lehetséges biztosan kijelenteni, hogy 1921. augusztus 21-én vitézzé avatták vagy nyilvánították őket. A kialakított csoportosítás alapján az alábbi eloszlásról értekezhetünk: 65 tiszti vitéz: 57 érdemszerző, 2 vitézzé nyilvánított (hősi halott) és 6 várományos, illetve 142 legénységi vitéz: 136 érdemszerző, 3 vitézzé nyilvánított (hősi halott) és 3 várományos. Ennek megfelelően a kutatás során 207 személy adatainak vizsgálatát végeztem el.

Katonai összetétel

A vizsgálat során elemzésre került az első felavatott vitézek esetében a tiszti és legénységi megoszlás, a civil és hivatásos katonák aránya, a rendfokozatbeli sokszínűség, a falerisztikai jegyek, és hogy minden vitéz megfelelt-e az Országos Vitézi Szék kitüntetések mentén kialakult feltételének. Fontos azonban kiemelni, hogy a nagyfokú forráspusztulás miatt ezidáig nem minden vizsgálati pont esetében sikerült mind a 207 vitéz adatának a feltárása. Ebből adódóan egyes esetekben „csak” közelítő értékről értekezhetünk.

Jól érezhető volt a legénységi állományú vitézek számbeli többsége a tiszti vitézekkel szemben. Ennek egyik oka, hogy értelemszerűen egy hadseregben a legénységi állomány képezi a nagyobb létszámú részt, mely visszaköszött a vitézek esetében is. Illetve a Vitézi Rend eredeti elképzelése szerint a legénységi- és tiszti vitézek 25:1-hez arányban (legénységek javára) juttatják földhöz,⁶⁶ vagyis értelemszerűen a legénységi vitézeknek kellett a nagyobb csoportot képezni-e. A földhöz való juttatást mutatja, hogy az első 24 telkes vitéz a legénységi vitézek közül került ki és az 1921-es ünnepélyes vitézavatáson kerültek avatásra.

1. ábra. Az 1921-es ünnepélyes avatott tiszti- és legénységi vitézek megoszlása. (Az ábra a szerző saját munkája).

⁶⁵ TÓTH 2022. 14.

⁶⁶ TÓTH 2022. 10.

Forrás: Pekár 1927. 24–150., Pekár 1928. 23–154., Vitézek Albuma 145–400.

Egy katonai alapokon nyugvó, egykori frontharcosokat tömörítő szervezet esetében kardinális kérdésnek tartottam, hogy milyen arányokkal viszonyultak egymáshoz a hivatásos katonák és besorozott civilek. E vizsgálat során hivatásosként tartottam számon az aktív (hivatásos) katonai szolgálatot teljesítő és a katonaságtól nyugdíjba vonult személyeket, míg civilnek számítottam, az első világháború során besorozott, de a háború után a civil életbe visszatért embereket. Ezek alapján kijelenthető volt, hogy a hivatásos katonák alkották a legnagyobb létszámot. Ennek jelentősége abban rejlik, hogy ezek alapján a katonai előélettel és képzettséggel rendelkező személyek építették ki és irányították a Vitézi Rendet. Emellett a későbbi avatások esetében ismeretes az a gyakorlat, hogy az aktív katonai állomány tagjai közül, a felvételhez szükséges feltételekkel rendelkező személyeknek a közvetlen felettesük „hívta fel a figyelmüket” a Vitézi Rendbe való jelentkezést, mely gyakorlat a számok tükrében akár már ekkor kialakulhatott. Feltételezhető mindezek mellett, hogy ez az egyetlen ünnepélyes vitézavatás, ahol nem a civilek képezték a legnagyobb létszámot.

2. ábra. Az 1921-es ünnepélyes vitézavatáson vitézzé avatott hivatásos katonák és besorozott civilek aránya. (Az ábra a szerző munkája).

Forrás: Pekár 1927. 24–150., Pekár 1928. 23–154., Vitézek Albuma 145–400.

A rendfokozatok vizsgálata során az alábbi állománykategóriákba kerültek besorolásra a megfigyelhető rendfokozatok: legénységi állományúak, tisztesek, altisztek, tisztjelölt, főtisztek, törzstisztek és tábornoki kar, illetve rangosztálynélküli közigazgatási alkalmazottak. A legénységi állományúak esetében egy viszonylag szűk rétegről volt szó. Ennek véleményem szerint kettő lehetséges oka lehetett. Az egyik, hogy az 1921-es ünnepélyes vitézavatás volt a Vitézi Rend egyik első nagynyilvánosság előtti eseménye, így a magasabb beosztású személyek élvezhettek előnyt, míg a másik (általam feltételezett) lehetőség, hogy mivel a magyar társadalom még nem ismerte széles körben a szervezetet és a tagsággal járó esetleges jövőbeli előnyöket, így az alsóbb osztályok nem érezték szükségét ekkor még a jelentkezésnek.

1. táblázat. Az 1921-es ünnepélyes vitézavatáson vitézzé avatott személyek rendfokozatbeli megoszlása. (A táblázat a szerző munkája).

Az 1921-ben avatott vitézek rendfokozatbeli megoszlása					
Tábornokok					
	Tábornagy	Gyalogsági tábornok	Altábornagy	Tábornok	
	1	2	2	2	
Törzstisztek					
	Ezredes	Alezredes	Őrnagy		
	12	2	2		
Főtisztek					
	Százados	Főhadnagy	Hadnagy		
	13	25	4		
Altisztek					
	Tiszthelyettes	Törzsőrmester	Főtűzmester	Őrmester	Tűzmester
	70	18	1	27	2
Legénység					
	Szakaszvezető	Tizedes	Közvitéz		
	11	5	3		
Rangosztálynélküli közigazgatási alkalmazott					
	hivatásos nyilvántartó főmester				
	1				

Forrás: Pekár 1927. 24–150., Pekár 1928. 23–154., Vitézek Albuma 145–400.

Ezzel szemben az altisztek esetében a legnagyobb létszámú csoportról értekezhetünk. E csoporton belül is a legnagyobb létszámban a tiszthelyettesek voltak megfigyelhetők, amely a legnagyobb számban előforduló rendfokozat is volt egyben. Feltételezhető módon azért az altisztek képezték a legnagyobb létszámot, mert ők voltak azok, akik közvetlen harci érintkezés során a kisebb bevetési egységeket (például: szakasz) irányították. Ebből adódóan több lehetőség nyílt a számukra a „vitézkedésre”.

A tisztikar legalsóbb csoportja a főtiszteké volt, mely számok esetében a második legnagyobb réteget képezte. Ez is jól mutatta, hogy a Vitézi Rend kiépítésében az ide sorolható személyek adták a fő gerincét. Nem szabad ugyanis elfelejteni, hogy a főtisztek soraiból kerültek ki a vármegyei Vitézi Székek tisztség viselői. Ez azt jelenti, hogy ezen embereknek a feladata volt Vitézi Rend vármegyei és az azalatti szinteken való kiépítése.

A törzstisztek a 16 fős létszámukkal egy viszonylag szűk réteget alkottak. Fontos ismérve volt az alábbi csoportnak, hogy itt már nem volt kimutatható civil személy, csak hivatásos katonai állomány. Ez azt jelenti, hogy csak katonai előképzettségű személyek voltak kimutathatók. Vagyis e személyek rendelkeztek azzal a tudással, előképzettséggel és tapasztalattal, amely lehetővé tette számukra, hogy magasabb vezényleési szinten is szolgálatot teljesíthettek. A katonai hierarchiában a legmagasabb helyen elhelyezkedő tömörülés a

tábornoki kar volt, mely esetében összesen hét személyről értekezhattünk. Ez a hét személy az alábbi volt: vitéz Habsburg–Lotaringiai József tábornagy, vitéz báró Willerding Rezső gyalogsági tábornok, vitéz békési Csanády Frigyes gyalogsági tábornok, vitéz nagybányai Horthy István altábornagy, vitéz monte san michelei Stadler István altábornagy, vitéz fonyódi Markóczy Antal tábornok és vitéz csécsi Nagy Imre tábornok.

A falerisztikai jegyek esetében az Osztrák–Magyar Monarchia és egyéb külföldi államok által adományozott kitüntetések vizsgálta. Az elemzés során az első megállapításra került pont, hogy az Osztrák–Magyar Monarchia által adományozott kitüntetések között békében és az első világháború alatt adományozott érdemrendek is megfigyelhetők voltak, valamint hét külföldi állam békében és a konfliktusban, illetve a Szuverén Jeruzsálemi, Rodoszi és Máltai Szent János Katonai és Ispótyos Rend (továbbiakban: máltai lovagrend) által odaítélt érmek voltak megfigyelhetők. Ezek alapján értekezhattünk belföldi és külföldi adományozású, illetve háborús és béke kitüntésekről is.

A hazai kitüntetések esetén, a háború során adományozott kitüntetések felülreprezentáltsága volt megfigyelhető. Ennek oka, a konfliktus által generált nagyszámú adományozási szükséglet volt, amihez kapcsolódott az új elismerések alapítása is. Ebből adódóan a legnagyobb példányszámban adományozott kitüntetések is az első világháborúhoz voltak köthetőek. Az öt legnagyobb számban adományozott kitüntetés az alábbi volt: Károly Csapatkereszt (193 fő), Ezüst Vitézségi Érem I. osztálya (139 fő), Ezüst Vitézségi Érem II. osztálya (126 fő), Sebesültek érme (123 fő) és a Bronz Vitézségi Érem (115 fő). Jól megfigyelhető volt a különböző Vitézségi Érmek felülreprezentáltsága, mely abból adódott, hogy a hadsereg legénységi állományú tagjait e kitüntetés „család” tagjaival tüntették ki „vitéz és önfeláldozó” cselekedeteikért. Fontos megjegyezni, hogy a vitézi mércét jelentő kitüntetések is az Osztrák–Magyar Monarchia által adományozott érdemrendek közül kerültek ki, melyek közül mindegyik megtalálható volt a vitézek esetében. A kimutatható kitüntetések az alábbi adományozási számmal voltak megfigyelhetők: Osztrák Császári Lipót Rend lovagkeresztje – 21 fő, Osztrák Császári Vaskorona Rend III. osztálya – 40 fő, Arany Vitézségi Érem tisztek számára – 5 fő, Arany Vitézségi Érem – 102 fő, Ezüst Vitézségi Érem I. osztálya kétszeri adományozással – 64 fő.

2. táblázat. Az 1921-es ünnepélyes vitézavatáson vitézzé avatott személyek hazai adományozású kitüntetései (kitüntetés név és adományozottak száma). (A táblázat a szerző munkája).

Aranygyapjas Rend	2	Vörös Kereszt tisztí Díszjelvénye hadidíszítménnyel	1
Katonai Mária Terézia Rend középkeresztje	1	Ezüst Katonai Érdemérem a Katonai Érdemkereszt szalagján	28
Katonai Mária Terézia Rend lovagkeresztje	2	Bronz Katonai Érdemérem a Katonai Érdemkereszt szalagján	45
Katonai Érdemkereszt I. osztálya	1	Arany Vitézségi Érem	102
Osztárak Császári Lipót Rend nagykeresztje	1	I. osztályú Ezüst Vitézségi Érem	139
Osztárak Császári Lipót rend I. osztálya	1	II. osztályú Ezüst Vitézségi Érem	126
Osztárak Császári Vaskorona Rend I. osztálya	2	Koronás Ezüst Érdemkereszt a vitézségi érem szalagján	3
Osztárak Császári Lipót Rend középkeresztje	2	Ezüst Érdemkereszt a vitézségi érem szalagján	1
Katonai Érdemkereszt II. osztálya	3	Bronz Vitézségi Érem	115
Osztárak Császári Vaskorona Rend II. osztálya	8	Vas Érdemkereszt a vitézségi érem szalagján	1
Osztárak Vöröskereszt Díszjelvény Csillaga hadidíszítménnyel	1	Károly csapatkereszt	193
Osztárak Császári Lipót Rend lovagkeresztje	21	Sebesültek Érme	123
Ferenc József Rend tisztikeresztje	1	Jubileumi Emlékérem a Fegyveres Erők Számára	1
Osztárak Császári Vaskorona Rend III. osztálya	40	Katonai Jubileumi Kereszt	3
Arany Vitézségi Érem tisztek számára	5	1912-1913-as Emlékkereszt	1
I. osztályú Ezüst Vitézségi Érem tisztek számára	3	Aranysarkantyús Vitézek Emlékjele	1
Katonai Érdemkereszt III. osztálya	47	megfigyelő jelvény és tábori pilóta jelvény	1

Forrás: Pekár 1927. 24–150., Pekár 1928. 23–154., Vitézek Albuma 145–400.

A külföldi államok által adományozott kitüntetések esetében hét állam volt azonosítható, melyek az alábbiak voltak: Német Császárság, Oszmán Birodalom, Bolgár Cárság, Olasz Királyság, Egyesült Királyság, Spanyol Királyság, Belga Királyság. Illetve megfigyelhető volt egy szervezet, a máltai lovagrend is. A felsorolt országok közül a Német Császárságból, az Oszmán Birodalomból és a Bolgár Cárságból érkezett a legnagyobb számú és a legtöbb fajta kitüntetés. Ez az első világháborús szövetségi rendszerekre vezethető vissza, ugyanis az alábbi három államalakulat az Osztrák–Magyar Monarchia szövetségesei voltak. E hármas közül is jól érzékelhető volt a Német Császárság felülreprezentáltsága. Ez arra vezethető vissza, hogy az Osztrák–Magyar Monarchia és a Német Császárság az első világháború kitörésétől háborút viselők voltak egymás szövetségeseiként és számos közös hadműveletet hajtottak végre. A közös hadműveletekre vezethető vissza a Porosz Harcos Hadiérem és a porosz Vaskereszt II. osztályának nagymennyiségű adományozása is, melyek közül a Vaskereszt többségében csak harcban kiemelkedő teljesítményért volt adományozható.

3. táblázat. Az 1921-es ünnepélyes vitézavatáson vitézzé avatott személyeknek a szövetséges államok által adományozott kitüntetései. (A táblázat a szerző munkája).

Német Császárság		Oszmán Birodalom		Bolgár Cárság	
Kitüntetés megnevezése	Adományozottak száma	Kitüntetés megnevezése	Adományozottak száma	Kitüntetés megnevezése	Adományozottak száma
Pour le Mérite	1	Perzsa sah gyémántokkal ékesített arckép díszjelvény	1	Szent Cirill és Metód-rend nagykeresztje	1
Fekete Sas-rend	1	Medailles de guerre en or et en argent de L'Imtiaz	1	Szent Sándor-rend nagykeresztje	1
Vörös Sas-rend I. osztálya	1	császári arany Liakat hadiérem	1	Bolgár Katonai Érdemkereszt II. osztálya	1
Vaskereszt I. osztálya	3	Vas Félhold	1	-	-
Vaskereszt II. osztálya	27	-	-	-	-
Német Harcos Érdemérem	2	-	-	-	-
Porosz Harcos Hadiérem	26	-	-	-	-
II. osztályú Porosz Szolgálati Érem	1	-	-	-	-
bajor Szent Hubert-rend	2	-	-	-	-
bajor Katonai Érdemrend IV. osztálya	1	-	-	-	-

Forrás: Pekár 1927. 24–150., Pekár 1928. 23–154., Vitézek Albuma 145–400.

A harci kitüntetések mellett jelen voltak a diplomácia okokból adományozott kitüntetések is. Az egykori szövetségesek kitüntetései közül ilyen volt például a bajor Szent Hubert-rend vagy a Perzsa sah gyémántokkal ékesített arckép díszjelvénye. Kiemelendő, hogy az Olasz Királyság, az Egyesült Királyság, a Spanyol Királyság és a Belga Királyság esetében pedig csak diplomácia útján érkező kitüntetésekről értekezhettünk. Fontos emellett kiemelni, hogy a külföldi rendjelek nagy száma és színes felhozatala azért volt lehetséges az 1921-ben avatott vitézek esetében, mivel ekkor avatták vitéz Habsburg–Lotaringiai József főherceget és fiát, vitéz Habsburg–Lotaringiai József Ferenc főherceget. A diplomáciai kitüntetések többségét ők ketten kapták, még az Osztrák–Magyar Monarchia időszakában.

4. táblázat. Az 1921-es ünnepélyes vitézavatáson vitézzé avatott személyek részére adományozott külföldi kitüntetések. (A táblázat a szerző munkája).

Külföldi állam / Kitüntetés megnevezése	Adományozottak
Olasz Királyság	
toszkánai Szent József-rend nagykeresztje	1
Egyesült Királyság	
Királyi Viktória Rend nagykeresztje	1
Spanyol Királyság	
III. Károly-rend nagykeresztje	1
Belga Királyság	
Lipót-rend nagykeresztje	1

Forrás: Pekár 1927. 24–150., Pekár 1928. 23–154., Vitézek Albuma 145–400.

Mint az több esetben is említve volt, illetve részletesen kifejtésre is került, az Országos Vitézi Szék kitüntetések alapján meghúzott egy mércét, melyet a jelentkezőknek meg kellett ugraniuk. De vajon minden esetben betartásra került ez? A mai Vitézi Rend kutatás már sikeresen megállapította, hogy számos esetben került olyan személy a Vitézi Rend soraiba, aki nem felelt meg e kritériumnak. Természetesen ez a tény a háborúban teljesített bátorságukat nem kérdőjelezi meg, azonban ennek ellenére a Vitézi Rend soraiba nem lett volna felvehető. Egyik talán legismertebb példa erre vitéz jákfai Gömbös Gyula, aki az első világháborút vezérkari századosként fejezte be és a legmagasabb kitüntetése a Katonai Érdemkereszt III. osztálya hadidíszítménnyel, kardokkal volt.⁶⁷ Ez azt jelenti, hogy nem érte el a „vitézi mércét” mégis felvételre kerül 1929-ben a Vitézi Rend soraiba.⁶⁸ A kivételezés tényét ismerve merül fel az a kérdés, hogy vajon az első ünnepélyes vitézavatáson felavatott vitézek között is található-e ilyen személy? A kérdésre a válasz: igen. Összesen két esetben volt megfigyelhető, hogy nem rendelkezett az adott ember a megfelelő kitüntetéssel.

Mind a két esetben a tisztí vitézek csoportjában található egyénről volt szó, melyek közül egyikük, mint érdemszerző került avatásra, míg másikuk vitézzé lett nyilvánítva. E két személy a vitézzé avatott vitéz laborfalvi Berde Gábor és a vitézzé nyilvánított vitéz nagybányai dr. Horthy Szabolcs (Horthy Miklós öccse). Azonban e két eset közül csak egy esetben értekezhetünk kivételezésről. Berde Gábor ezredesi rendfokozattal rendelkezett, így a

⁶⁷ A magyar királyi Honvédség és Csendőrség névkönyve 1918. évre. 1918. 21.

⁶⁸ Szécsy et al. 1931. 338.

törzstisztek elé állított Osztrák Császári Lipót Rend lovagkeresztjét kellett volna birtokolnia, azonban a legmagasabb általa elnyert kitüntetés a Katonai Érdemkereszt III. osztálya kardokkal volt.⁶⁹ Igaz kivételezésre volt lehetőség (Gömbös is ez által került felvételre), mivel *A Vitézi Intézmény kis kátéja* úgy fogalmaz, hogy: „*A legkivételesebb méltánylást érdemlő esetekben [...] a Vitézi Szék a Vitézi Intézménybe felvételre már most is javaslatba hozhat olyanokat is, kik a fenti pontokban megkövetelt kitüntetésekkel nem rendelkeznek.*”⁷⁰ Azonban mivel Osztrák Császári Lipót Rend lovagkeresztje és a Katonai Érdemkereszt III. osztálya között igen nagy „szakadék” van, így ez esetben, ha méltánylásról is van szó, akkor ez kiemelten nagyfokú volt.

Ezzel szemben Horthy Szabolcs esetében ilyen méltányosságra nem volt lehetőség. Horthy Szabolcs az első világháborúban 1914 november végén, mint tartalékos huszár főhadnagy halt hősi halált Novoradomszk közelében⁷¹ és a legmagasabb elnyert kitüntetése a Katonai Érdemkereszt III. osztálya hadidíszítménnyel, kardokkal volt (posztumusz).⁷² Azonban *A Vitézi Intézmény kis kátéja* nem tett különbséget hősi halott és élő között a méltányos felvétel esetében. Az alábbiak szerint ír a kivételes esetekről: „*...különösen a forradalmak alatt erősen nemzeti irányu ténykedések, valamint az ország megszállt területein tanúsított bátor, kiváló magatartás jutalmazásul...*”⁷³ A hősi halottakkal szembeni kivételezés lehetőségét hivatalosan csak az 1940-es *A Vitézi Rend kis kátéja* tartalmazza.⁷⁴ A hősi halottakról többek között az alábbiak szerint fogalmaz: „*I. Hősi halált haltak vitézzé nyilváníthatók abban az esetben is, ha kiváló vitézségükért a vitézi mértéket megütő kitüntetésnél eggyel kisebb kitüntetésben részesültek.*”⁷⁵ A gyakorlatban feltételezhetően már hamarabb alkalmazták a hősi halottakkal való kivételezést, azonban hivatalos opció erre csak 1940-től volt. Ezek alapján, mivel Horthy Szabolcs a háború során hősi halált halt és ebből adódóan nem volt lehetősége további tevékenység kifejtésére, illetve már 1921-ben már vitézzé nyilvánították, így az ő esetében nem volt lehetőség a méltányosság alkalmazására (hivatalos keretek között). Ezért az ő esetében szabályellenes kivételezésről értekezhetünk, mely feltételezhetően azért történt meg, mivel Horthy Miklós öccse volt.

Összegzés

⁶⁹ Vitézek Albuma 1939. 163.

⁷⁰ A Vitézi Intézmény kis kátéja 1921. 10–11.

⁷¹ SCHEFTSIK 1935. 169–170.

⁷² Vitézek Albuma 1939. 228.

⁷³ A Vitézi Intézmény kis kátéja 1921. 10.

⁷⁴ A Vitézi Rend kis kátéja 1940. 29–31.

⁷⁵ A Vitézi Rend kis kátéja 1940. 30.

A második világháború során az 1921-es ünnepélyes vitézavatás avatottainak listája megsemmisült, így a névsor csak rekonstruálni lehet a kortárs források segítségével. A korabeli kiadványok és a sajtó, illetve a modern szakirodalom esetében is más-más szám került közlésre a vitézek létszámának esetében, melyek kutatási eredményeim alapján hibásak voltak és jelenlegi tudásunk alapján bizonyítható módon 207 fő került avatásra az első ünnepélyes vitézavatáson.

A nagyfokú forráspusztulásból adódóan nem volt (ezidáig) lehetséges mind a 207 vitéz adatának hiánytalan felderítése, így a vizsgálati eredmények, csak egy megközelítő értéket mutatnak. Jól megfigyelhető volt a légénységi vitézek magas létszáma, mely a hadseregek felépítésére és a Vitézi Rend földpolitikájához volt visszavezethető. Emellett megfigyelhető volt a hivatásos katonai állomány felül reprezentáltsága. Ez alapján feltételezhető, hogy már ekkor kialakult a későbbiekben megfigyelhető gyakorlat, miszerint félhivatalos parancsba adták az aktív katonai állomány részére a jelentkezést (legalábbis is, ha megfelelő volt az adott személy). Illetve kijelenthető, hogy a hivatásos katonák szervezték meg a Vitézi Rend alsóbb szervezeti szintjeit.

A rendfokozatok esetében kimutatható volt, hogy az alsóbb társadalmi rétegekből kiállított légénység csak kis számban képviseltette magát. Ez két okra vezethető vissza, miszerint az első nyilvános avatáson a magasabb társadalmi rétegek tagjai élvezhettek prioritást, illetve ekkor még az alsóbb rétegek nem rendelkeztek elég ismerettel az új szervezetről, ami ösztönözte volna őket. Ezzel szemben az altisztek a legszélesebb réteget az altisztek képezték, hiszen a háború során ők vezették az első vonalakban a kisebb csapatokat. A tisztikar esetében pedig a legfontosabb csoportnak a főtiszték voltak nevezhetők, hiszen ők képezték a vármegyei Vitézi Székek kiépítőit és irányítóit.

A falerisztika esetében belföldi és külföldi adományozású, illetve háborús és béke kitüntetések is kimutathatók voltak. Melyek közül a hazai adományozású harci kitüntetések képezték a legnagyobb csoportokat, mely az első világháború által keltett „kitüntetés éhség” - re volt visszavezethető. Emellett a külföldi kitüntetések közül kiemelkedtek az első világháború során szövetséges államok adományozásai, melyek közül is a Német Császárság felülreprezentáltsága volt kimutatható. A külföldi eredetű, diplomáciai kitüntetések sokszínűsége pedig vitéz Habsburg–Lotaringiai József és vitéz Habsburg–Lotaringiai József Ferenc főhercegek miatt alakulhatott ki, melyeket még a Monarchia idején adományoztak számukra.

Legvégül pedig megállapításra került, hogy vitéz laborfalvi Berde Gábor és vitéz nagybányai dr. Horthy Szabolcs nem érték el a vitézi mércét, mégis a Vitézi Rend tagjai lettek.

Míg Berde feltételezhetően a forradalmak alatt tanúsított magatartása miatt kaphatott kedvezmény a kitüntetések esetében, addig Horthy Szabolcs egyértelmű kivételezéssel kerülhetett csak a Vitézi Rend soraiba. Horthy Szabolcs felvételi okául a Horthy Miklóssal való testvéri szál számíthatott döntőnek.

Sajtóforrások

Az Est

Budapesti Közlöny

Magyarság

Pesti Hírlap

Pesti Napló

Új Barázda

Elsődleges források

A magyar királyi Honvédség és Csendőrség névkönyve 1918. évre. Budapest, Hivatalos kiadás, 1918.

A Vitézi Intézmény kis kátéja. Budapest, Vitézi Szék, 1921.

A Vitézi Rend kis kátéja. V. kiad. Budapest, Országos Vitézi Szék, 1934. Reprint: Onga, Nemzeti Örökség Kiadó, 2017.

A Vitézi Rend kis kátéja. VI. kiad. Budapest, Országos Vitézi Szék, 1940.

DARÓCZY ZOLTÁN (1921): A vitézi intézmény. *Magyar Katonai Közlöny*, 9. évf. 9. sz. 591–604.

HELLEBRONTH KÁLMÁN (szerk.) (1941): *Vitézi Rend története, szervezete és tagjainak névkönyve 1920–1941*. Budapest, Reprint: Nemzeti Örökség Kiadó, 2013.

PEKÁR GYULA (szerk.) (1927): *Vitézek évkönyve*. I. évfolyam. Budapest: „Vitézek évkönyve”, Reprint: Onga, Nemzeti Örökség Kiadó, 2016.

PEKÁR GYULA (szerk.) (1928): *Vitézek évkönyve*. II. évfolyam. Budapest: „Vitézek évkönyve”, Reprint: Onga, Nemzeti Örökség Kiadó.

SCHEFTSIK GYÖRGY (szerk.) (1935): *Jász-Nagykun-Szolnok vármegye multja és jelene*. Pécs, Dunántul R.T. és Taizs József nyomdája.

SZÉCSY IMRE – OSZLÁNYI KORNÉL – OSZLÁNYI JÓZSEF – FARKASS JENŐ (szerk.) (1931): *A tízéves Vitézi Rend 1921–1931*. Budapest, Országos Vitézi Szék szerkesztőbizottsága. Reprint: Pytheas Kiadó és Nyomda.

Vitézek Albuma. Budapest, Merkantil-nyomda, 1939.

Felhasznált szakirodalom

ANGELOVICS HELGA (2014): Vitézavatások a két világháború között, 1921–1938. *Első Század*. 13. évf. tavasz. 9–27

FEKETE FERENC (2011): *A Vitéz Rend Története*. Szeged, HK Hermanos Kiadó.

KEREPESZKI RÓBERT (2013): *A Vitézi Rend 1920-1945*. Máriabesnyő, Attraktor.

TÁTRAI SZILÁRD (1997): A Vitézi Rend első évtizedének története. *Hadtörténelmi Közlemények*. 110. évf. 1. sz. 49–83.

TÁTRAI SZILÁRD (2000): A Vitézi Rend története a harmincas évektől a felszámolásig. *Hadtörténelmi Közlemények*. 113. évf. 1. sz. 35–78.

TURBUCZ DÁVID (2016): *A Horthy-kultusz 1919–1944*. Budapest, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet.

NÉGYESY LÁSZLÓ (1999): A vitézi rendről. In Zádorné Zsoldos Mária (szerk.): *Zounk – A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltár Évkönyve 14*. Szolnok, Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltár, 163–194.

TÓTH MARCELL (2022): *Szegedi vitézek, vitéz szegediek*. A Vitézi Rend és Szeged. Szeged, Areión Kulturális Egyesület.